

ISMERTETŐK

DR. MAROSI LAJOS

A magyar és az orosz regionalisták tapasztalatcseréje folytatódik

Regionalnoe razvityije i regionalnaja polityika Vengrii i Centralno-Vosztocsnoj Jevropü v perehodnij period

A projekt szerzője és a kötet összeállítója: Horváth Gyula és Sz. Sz. Artobolevszkij

Tudományos szerkesztő: O. B. Glezer és T. G. Nyeffjodova

A Bauman Műszaki Egyetem Kiadója, Moszkva, 2011

A fenti címmel orosz nyelvű monográfia jelent meg Moszkvában, amelyet magyar kutatók és szakértők írtak. A cím jó közelítéssel így fordítható: „Magyarország és Kelet-Közép-Európa regionális fejlődése és regionális politikája az átmeneti időszakban”. (A precíz fordítás helyett „nyelvi becslést” végzek? Azt ugyan nem, de meg kell mondanom, három kisebb dilemma felmerül a cím magyarra fordításakor. 1) A *razvityije* fejlődést vagy

fejlesztést jelent, itt akár mindkettőt egyszerre. 2) A *Centralno-Vosztocsnaja Jevropa* betű szerint Közép-Kelet-Európa lenne, de hazánkra és a szóban forgó területre a KSH-ban a Kelet-Közép-Európát alkalmazzuk. 3) A *perehodnij period* pontosan azt jelenti, amit írtam: átmeneti időszak, de kicsit szégyenlősen: meg lehetne nevezni rendszerváltásként vagy a piacgazdaságba való átmenetként. Talán nem szántam volna ennyi helyet fordítási kérdéseknek, ha nem keltette volna fel a figyelmemet egy érdekesség: a könyv oroszra való átültetésekor az angol volt a közvetítő nyelv. (Csak Szergej Artobolevszkij előszava és Horváth Gyula bevezetője íródott eleve oroszul.)

A Területi Statisztika 2009 márciusában már bemutatott egy hasonló témájú, de magyar nyelvű könyvet, amelyet orosz kutatók írtak országuk regionális fejlődéséről és politikájáról. (Szerkesztette Horváth Gyula, kiadta az MTA RKK.) A két munka szervesen összefügg, és a tudományos együttműködés kiváló példája. Az a könyv természetesen nekünk, magyaroknak volt hasznos és tanulságos, ez a mostani pedig az oroszul olvasóknak. Így hát részletes ismertetésétől eltekinthetek. Annál viszont érdemes elidőzni, hogyan ajánlja a tanulmányokat az oroszországi olvasók figyelmébe egyrészt Szergej Artobolevszkij, a geográfia doktora, az Oroszországi Tudományos Akadémia Földrajzi Intézetének osztályvezetője, másrészt Horváth Gyula, az MTA doktora, az RKK igazgatója.

Artobolevszkij előszavából részletesebben idézek. „Országunk nem egyszer lehetővé tette más államoknak, hogy tanuljanak a hibáiból. Azt hiszem, itt az adósság törlesz-

tésének ideje. Az a kérdés, mely államok tapasztalata jönne kapóra nekünk. (Ki fogja azt közvetíteni és átvenni?)

Az átalakítás */peresztrojka/* kezdetén Oroszország telve volt reményekkel, Nyugat-Európához és Japánhoz mérte magát... Aztán megértette, hogy jól jöhet a fejlődő országok tapasztalata is, de nem mindegyiké, hanem a legnagyobb méretűeké: Kínáé, Indiáé, Brazíliáé. Némi érdeklődés megmaradt még a párhuzamosan tapasztalatokat szerző FÁK-országok, különösen Belarusz és Ukrajna iránt. Az utolsó helyen álltak a sorban a szocialista táborbeli volt európai szövetségesek. Kár pedig! Hiszen közülük sokan szintén átkínlódták magukat a sokterápia tövises bozótján, az oroszországihoz hasonló nehézségeken mentek át a tervgazdaságból a piacgazdaság felé vezető úton.

Azt gondoltuk, ugyan milyen haszonnal járhat a volt szocialista országok tapasztalata, amelyeken az ember végigutazhat egyetlen nap alatt, amelyeknek alig van olajmezeje, gázkincse, egyebe. Pedig a szocialista tábor a legjobb éveiben sem volt homogén. Különleges pozícióját nem egyszer hangsúlyozta Jugoszlávia és Románia, Magyarország pedig végképp külön utakon járt. (...)

Az összes szocialista ország közül Magyarország volt majdnem az egyetlen (rajta kívül még Jugoszlávia), amely tényleges regionális politikát folytatott (a nyugati tapasztalat átvételével). A regionális politika kibontakozása nagymértékben összefüggött a népességnek és a gazdaságnak a fővárosi agglomerációban meglévő rendkívül magas fokú koncentrációjával. Emellett nyilvánvalóan kitűntek a gyengén fejlett és depresszív térségek. A főváros tehermentesítésére hozott intézkedések összekapcsolódtak a válságban lévő területeknek nyújtott állami segítséggel. Éppen a regionális politika korábbi megismerése segített Magyarországnak, hogy gyorsabban integrálódjon az Európai Unióba, hogy bizonyos fokig csökkentse a piacgazdaságba való átmenet és az unióba való belépés negatív következményeit.”

Artobolevszkij a decentralizáció nagy sikerének tekinti a pécsi székhelyű Regionális Kutatások Központjának megalakulását, és méltatja azt a figyelmet, amelyet az RKK (a fejlett országokkal való szoros kapcsolataival mellett) az oroszországi ügyek iránt megtartott. Az RKK több mint 10 éve együttműködik az Oroszországi Tudományos Akadémiával, annak egy moszkvai (geográfiai) és egy novoszibirszki (ipargazdasági) intézetével.

Artobolevszkij hazája szakembereinek figyelmébe ajánlja a magyar tapasztalatokat, különösen most, amikor sok szó esik az oroszországi regionális politika újragondolásáról. Ideje már – mondja –, hogy Oroszországnak jól kidolgozott területfejlesztési politikája legyen, s ennek hiányát ne magyarázza az ország különlegességével. (Vö. fent említett korábbi könyvismertetésünk címevel: „Egy egészen szokványos ország regionális fejlődése”.)

Bevezetőjében Horváth Gyula felvázolja a magyar regionális tudomány több mint 40 éves történetét. Az 1960-as évek elején kezdődtek azok a kutatások, amelyek megalapozták az ország térbeli fejlődésével kapcsolatos döntéseket. 1972-ben az MTA égisze alatt megszervezték az RKK-t a maga négy egységből álló hálózataival. 1988-ban létrejött az akadémia Regionális Tudományos Bizottsága, vele közel egy időben negyedévenként megjelenő folyóirat született *Tér és Társadalom* címmel. 2006-ban a felsőoktatás rendszerében és a mesterképzésben önálló regionális tudományi kurzusok indultak, és lehetővé vált az ilyen irányú doktorképzés. Idővel a magyar regionalista szakembereket kezdték bevonni a területi irányultságú politikai döntések kidolgozásába, ezek elméleti megalapo-

zásába, ami megkönnyítette a regionális fejlesztés céljainak meghatározását, források hozzájuk rendelését, intézmények alakítását.

Az angol mellett (vagy helyett) inkább oroszul tájékozódó, az Európai Unión kívül élő célközönség feltételezhetően kevésbé jártas az európai uniós szakpolitikák prioritásaiban, ezért a szerző okkal hangsúlyozza, hogy az Európai Közösség a kezdetektől nagy figyelmet fordított a regionális politikára, a régiók közötti különbségek csökkentésére, s ami ezzel együtt jár, a belső kohézió erősítésére.

Magyarországon a gazdaság tervezése és irányítása 1990-ig ágazati elveken épült, a területi folyamatok pedig (piac és konkurencia híján) a kiegyenlítődés irányába tartottak. Mindez fékezte a gazdaság növekedését. A politikai rendszerváltás és a globalizálódó európai gazdasághoz való kapcsolódás lehetővé tette a polgári demokrácia alapelveit megvalósító önkormányzati rendszerváltást, ami az ország területfejlesztésének átalakulásával is együtt járt. (...)

A továbbiakban Horváth folytatja a hazai területfejlesztési rendszer történetét, beleértve az eseti döntéshozói aktusokat, a részeredményeket, a kedvezőtlen területi tendenciákat, az új regionális politika szükségességének felismerését, az 1996-os területfejlesztési és területrendezési törvény, továbbá az 1998-as nemzeti területfejlesztési koncepció elfogadását, az EU-csatlakozást, valamint a tudományos kutatásokat, a NUTS 2-es szintű régióknak a figyelem középpontjába kerülését. Bár ezt a folyamatot a hazai olvasók jól ismerik, érdekes megfigyelni, mit és hogyan mutat meg belőle az orosz kollégáinak munkáit és információéhségét érzékelő magyar kutató és tudományszervező.

E könyv egyes szerzőinek munkaköre, titulusa ma már nem ugyanaz, mint volt fejezetük megírásakor (például változott Szaló Péter felelősségi területe), az akadémiai kutatóintézetek átszervezése épp napirenden van, a területi szakpolitika hangsúlyai változnak majd a járások kialakításával, de az eddigi tudományos eredmények értékek maradnak. Ennek előrebocsátásával ismertetem a monográfia szerkezetét. (Éppen Horváth Gyula érvelt amellett 2010. decemberi szerkesztőbizottsági értekezletünkön, hogy az igazi recenzio nem azonos a bemutatandó könyv tartalomjegyzékével; most mégis ez következik, amiért elnézést kérek a kötet szerkesztőjétől.)

1. AZ EURÓPAI KONTEXTUS

- 1.1. Államfejlődés, regionalizáció és decentralizáció a kelet-közép-európai rendszerváltozások időszakában (Hajdú Zoltán)
- 1.2. Regionális különbségek és versenyképesség Kelet-Közép-Európában (Horváth Gyula)
- 1.3. Az iparfejlesztés dilemmái a gazdaság átalakítása után Kelet-Közép-Európában (Lux Gábor)
- 1.4. Határon átnyúló és államok közötti együttműködések (Szaló Péter)
- 1.5. Eurorégiók és a határokon átnyúló más struktúrák az egyesült Európában és Magyarországon (Baranyi Béla)

2. TÉRBELI FOLYAMATOK MAGYARORSZÁG GAZDASÁGÁBAN ÉS TÁRSADALMÁBAN

- 2.1. Közvetlen külföldi működőtőke-befektetések: térbeli hatások a gazdasági fejlődés új szakaszában (Barta Györgyi – Kukely György)
- 2.2. Klaszteresedés az autóiparban (Grosz András)

- 2.3. Városhálózat – egy lassan reagáló rendszer (Beluszky Pál – Győri Róbert)
- 2.4. A mezőgazdaság átalakulása (Buday-Sántha Attila)
- 2.5. A vidék átalakulásának /transzformáció/ problémái (Csatári Bálint)
- 3. A REGIONÁLIS FEJLESZTÉSTŐL A REGIONÁLIS POLITIKÁIG
 - 3.1. A regionális fejlődés sajátosságai és alapvető trendjei (Rechnitzer János)
 - 3.2. A régióépítés /regionalnoje sztroityeltszto/ két fázisa (Dél-Dunántúl példáján) (Pálné Kovács Ilona)
 - 3.3. Átmenet a piacgazdaságra és modernizálás: a regionális tervezés elvei és intézményei (Somlyódy Péter Edit)
 - 3.4. A területi tervezés rendszere (Farágy László)

A kötet mellékletben közli az 1996. évi területfejlesztési és területrendezési törvény, a 2005-ös nemzeti területfejlesztési koncepció (országgyűlési határozat) és a helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi törvény normaszövegét. Elszontyolodtam, hogy csak angolul. Sajnálkozásom oka, hogy a könyv egyébként jó alapul szolgál az orosz területfejlesztési szaknyelv tanulmányozására, sőt az 1982-ben kiadott (szintén Horváth Gyula által szerkesztett) szakszótár bővítésére, fejlesztésére. A jogszabályok anyanyelvi pontosságú fordítása ehhez további segítséget adott volna (adna?).

A könyvet, amelyet egyébként a két akadémia együttműködésének keretében, az orosz Földrajzi Intézet anyagi támogatásával adták ki, azoknak ajánlom, akiknek dolguk van oroszul értő partnerekkel, akár a tudomány, a statisztikai igazgatás, a kultúra, a diplomácia területén, akár az üzleti életben. Már küldénem is barátomnak, Mongólia korábbi elnökének, de nekem egyetlen, dedikált példányom van...

Eurorégiók és határokon átnyúló más struktúrák